

EBEVEYN MEDYA OKURYAZARLIK ÖLÇEĞİ (EMOYÖ) GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

VALIDITY AND RELIABILITY STUDY OF THE PARENT MEDIA LITERACY SCALE (EMOYO)

Gül KADAN¹

Neriman ARAL²

Başvuru Tarihi: 14.02.2022

Yayına Kabul Tarihi: 24.04.2023

DOI: 10.21764/maeuefd.1073651

(Araştırma Makalesi)

Özet: Araştırmada, Ebeveyn Medya Okuryazarlık Ölçeğinin (EMOYÖ) geliştirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma 2018-2019 yılında Çankırı İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı olan bağımsız anaokullarına devam eden 36-72 aylık çocuğa sahip olan ebeveynlerle gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda 354 ebeveyn çalışmaya dahil edilmiştir. Araştırmanın kuramsal kısmında Bandura ve Gerbner görüşlerinden yararlanılmış, ampirik kısımda ise ebeveynlerle odak grup görüşmeleri ve görüşmeler yapılmıştır. Kuramsal ve ampirik çalışmalara bağlı olarak 70 maddeden ve beşli likert tipinden oluşan madde havuzu uzman görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşünden sonra 34 madde ile pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulamanın ardından 354 ebeveynle yapılan çalışmada, ölçekte yer alan maddeler için geçerlik ve güvenirlik analizleri yapılmıştır. Açıklayıcı faktör analizinde ölçme aracının üç alt boyutlu bir yapı gösterdiği belirlenmiştir. Güvenirlik analizinde Cronbach Alfa katsayıları birinci faktör için .72, ikinci faktör için .71 ve üçüncü faktör için .71 olarak hesaplanmıştır. Güvenirlik ölçümünden sonra madde analizleri gerçekleştirilmiş ve madde analizinde maddelerin ölçülmek istenilen özellikler açısından orta ve yüksek düzeyde ayırt edici olduğu saptanmıştır. Tüm bu sonuçlar ışığında ölçme aracının geçerli ve güvenilir olduğu belirlenmiş ve ileriki araştırmalarda kullanılmasına yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Abstract: In the study, it was aimed to develop the Parental Media Literacy Scale (EMOYO). The research was carried out with parents who have 36-72 months old children attending independent kindergartens affiliated to Çankırı Provincial Directorate of National Education in 2018-2019. In this context, 354 parents were included in the study. In the theoretical part of the research, the views of Bandura and Gerbner were used, and in the empirical part, focus group interviews and interviews were conducted with the parents. Depending on the theoretical and empirical studies, the item pool consisting of 70 items and five-point Likert type was presented to the expert opinion. After expert opinion, a pilot study was conducted with 34 items. In the study conducted with 354 parents after the pilot application, validity and reliability analyzes were made for the items in the scale. In the exploratory factor analysis, it was determined that the measurement tool showed a three-dimensional structure. In the reliability analysis, Cronbach's Alpha coefficients were calculated as .72 for the first factor, .71 for the second factor and .71 for the third factor. After the reliability measurement, item analyzes were carried out and in item analysis, it was determined that the items were moderately and highly discriminating in terms of the features to be measured. In the light of all these results, it was determined that the measurement tool was valid and reliable, and suggestions were made for its use in future research.

Keywords: Media, media literacy, parent, preschool period, validity, reliability

Anahtar Sözcükler: Medya, medya okuryazarlığı, ebeveyn, okul öncesi dönem, geçerlik, güvenirlik

¹ **Sorumlu Yazar,** Dr. Öğretim Üyesi Çankırı Karatekin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü, gulkadan@gmail.com ORCID:0000-0002-1430-8714

² Prof. Dr. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü, aralneriman@gmail.com ORCID:0000-0002-9266-938X

Giriş

Medya, günümüzde uzak mesafeleri yakınlaştıran, işleri kolaylaştıran, zamanı etkili kullanmayı sağlayan önemli bir araç olduğu için her yaş ve kesimdeki birey tarafından oldukça sık kullanılmaktadır (Özerkan, 2012). Toplumda ve bireyler üzerinde oldukça önemli etkileri olan medyanın işlevi, doğru bilgiyi aktararak insanları bilgilendirmek, eğlenceli ve topluma uygun içerikleri sunarak eğlendirmek olsa da durumun her zaman bu yönde gerçekleşmediği de bilinmektedir. Medya sahipleri kendi kişisel çıkar ve amaçları doğrultusunda birtakım ideolojileri ya da görüntüleri izleyicilerine sunabilmektedir. Üstelik bu izleyiciler her yaşta birey de olabilmektedir. Medya sahipleri tarafından verilen istenmeyen mesajların önlenmesinde medya okuryazarlığı oldukça önemli bir yer tutmaktadır (Aydoğan, 2015; Buckingham, 2009; Yücedoğan, 2012).

Medya okuryazarlığı, medya tarafından verilen iletilerin anlaşılmasını, analiz ve sentez işlemlerine tabi tutulmasını, değerlendirilmesini ve elde edilenlere yönelik olarak da davranışta bulunulmasını tanımlayan şemsiye bir kavramdır (Öncel- Taşkıran, 2007). Medya okuryazarlığı toplumdaki her birey tarafından kazanılması gereken bir beceridir. Özellikle okul öncesi dönemdeki çocukların ebeveynleri tarafından daha da önemli hale gelebilmektedir. Çünkü okul öncesi dönem, insan hayatındaki en önemli dönemlerden birisi olup, adeta geleceğe yatırımın yapıldığı bir süreçtir. Çocukların çok erken dönemde kazanacakları bilgi ve beceriler, bakış açıları adeta onların kimliği haline gelerek onu yaşam boyu takip edecektir (Aral ve diğ., 2002; Aydoğan ve diğ., 2017). Bu nedenle çocukluğun her döneminde önemli rolleri olan ebeveynler, çocuklarının hayatları üzerinde okul öncesi dönemde biçimlendiricidir. Çocuklar ebeveynlerinin davranışlarını model olarak almakta, aldıkları bu modeller de onların ileriye aktaracakları bir kalıp haline gelmektedir. Ebeveynlerin medya araçlarına yönelik tutumları, ilgileri, verilen mesajlara bakış açıları çocuklar tarafından örnek alınarak içselleştirilen davranışlar arasındadır. Bu düşünceyle bağlantılı olarak ebeveynlerin medya okuryazarlık düzeyleri de çocuklarını korumaları açısından önemli hale gelmektedir (Ertürk & Gül, 2006; Gündüz- Kalan, 2010; Kandır & Alpan, 2008; Lepicnik-Vodopivec, 2011). Ebeveynlerin medya okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi bu noktada oldukça önemlidir.

Alan yazında, ebeveynlerin medya okuryazarlık düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan çalışmalara rastlanmıştır (Akkuş ve diğ., 2015; Alımcı, 2019; Altun, 2009; Bulut- Özek, 2016;

Bütün, 2010; Can & Besler, 2018; Gentile & Walsh, 2002; Gündüz- Kalan, 2010; Gündoğdu, ve diğ., 2016; İlkin & Korkmaz, 2019; İnan Kaya ve diğ., 2018; İspir & İspir, 2008; Jie & Zixi, 2015; Kıncal & Kartal, 2009; Kösebalan & Taşköprülü, 2008; Nevski, 2016; Oskay- Yurttaş, 2013; Özsoy, 2010; Pınar ve diğ., 2018; Plowman ve diğ., 2010; Saçan ve diğ., 2016; Salı ve diğ., 2008; Sezgin ve Tonguç, 2016; Stanislav, Karasova, Kostenlansky, Chanasova, Uhrinova ve Vargova, 2017; Tercan ve diğ., 2012; Yıldız, 2017). Ancak bu çalışmaların standardizasyonu yapılan bir ölçme aracıyla değil, görüşme ve anketle sınırlandırıldığı da belirlenmiştir. Bu noktada bir ölçme aracının geliştirilmesinin medya okuryazarlığına yönelik adımların atılabilmesi için bir gereklilik olduğu düşünölmüştür. Bu gereklilikten hareketle bu araştırmada, ebeveynlerin medya okuryazarlıklarının belirlenmesi amacıyla standart bir ölçüm aracı geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Ebeveyn Medya Okuryazarlık Ölçeği (EMOYÖ) geliştirilmesine yönelik araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama yöntemi ve verilerin analizine yönelik bilgilere aşağıda yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Araştırmada, nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelinde belirlenmiş bir konu hakkında geniş kitleden bilgi almak amaçlanmaktadır (Büyüköztürk ve diğ., 2016). Araştırmada da ebeveynlerin medya okuryazarlıklarını belirlemek amacıyla tarama modeli ve görüşme tekniği kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırma Çankırı İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı olan bağımsız anaokullarında 2018-2019 eğitim-öğretim döneminde öğrenim görmekte olan 36-72 aylık çocukların ebeveynleriyle gerçekleştirilmiştir. Çalışma 2018-2019 yılında başlamış ve 2020 yılında tamamlanmıştır. Araştırmada Çankırı İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve okul yöneticilerinin görüşleri doğrultusunda orta sosyoekonomik düzeye sahip üç bağımsız anaokulu olduğu tespit edilmiştir. Bu anaokullarına devam eden çocukların 354 ebeveyni rastgele örnekleme yöntemi ile belirlenmiş ve çalışma bu ebeveynlerle gerçekleştirilmiştir. Ölçek geliştirme çalışmalarında örneklem belirlenirken, faktör analizlerinin doğrulukla gerçekleştirilebilmesi için madde sayısının üç ya da dört katı kişiyle

çalışılması gerekliliği vurgulanmaktadır (Şahin & Boztunç- Öztürk, 2018). Bu kapsamda rastgele örnekleme yöntemi ve gönüllülük esasına göre araştırmaya dahil edilen ebeveynlerle odak grup görüşmeleri, yarı yapılandırılmış görüşmeler, ölçme aracının odak grup görüşmeleri ve görüşmeler kısmı için uygulanmıştır.

Araştırmaya dahil edilen ebeveynlerin %57,6'sı anne, %42,4'ü babadır. Annelerin %39,8', 31-35, %25,4'ü 36-40, %24,6'sı 26-30, %10,2'si 41 ve üstü yaş grubunda iken, babaların %45,5'i 31-35, %26,8'i 36-40, %16,9'u 26-30 ve %11,9'u 41 ve üstü yaş grubundadır. Annelerin %37'si üniversite, %35'i lise, %15,5'i ortaokul, %8,8'i ilkokul, %3,7'si lisansüstü eğitim mezunuyken, babaların %39,5'i üniversite, %36,4'ü lise, %9,9'u ortaokul, %8,5'i ilkokul ve %5,7'si lisansüstü eğitim mezunudur. Ebeveynlerin %27,1'inin aylık geliri 1001-2000 lira iken, %22,9'unun 3001-4000, %22,6'sının 2001-3000, %21,2'sinin 4001 ve üstünde ve %6,2'sinin 1000 lira ve altında aylık geliri bulunmaktadır. Ebeveynlerin çocuklarının %50,8'i kız, %49,2'si erkek olup, çocukların %42,6'sı altı yaş, %37'si beş yaş, %16,7'si dört yaş ve %3,7'si üç yaşındadır. Çocukların %39,8'i 7-11, %37'si 17 ay ve üstü, %12,7'si 6, %10,5'i 12-16 aydır okul öncesi eğitim kurumuna devam etmektedir.

Ölçme aracının geliştirilme süreci. Araştırmada ölçme aracının geliştirilmesinde ebeveynlere ve çocuklarına yönelik araştırmacılar tarafından, uzman görüşleri ile şekillendirilen odak grup görüşme formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formları oluşturulmuştur. Veri toplama araçlarının uygulanmasından sonra elde edilen verilerle madde havuzu oluşturulmuştur. Ölçme aracının geliştirilmesi sırasında uygulananlara aşağıda sırasıyla yer verilmiştir.

Genel bilgi formu. Ebeveynlerin sosyodemografik özelliklerini belirlemek amacıyla hazırlanan formda, ebeveynlerin cinsiyeti, yaşı, öğrenim durumu, aylık geliri, çocukların cinsiyeti, yaşı ve okul öncesi eğitime devam sürelerinden oluşan sorular bulunmaktadır.

Odak grup görüşme formu. Medya araçlarının çocuk sağlığı ve çocuk gelişimi üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri ve olumsuz etkilerine yönelik ebeveynlerin neler yaptıklarına ilişkin görüş ve önerilerini almak amacıyla hazırlanan formdur. Formda ebeveynlerin yaşı, öğrenim durumu, aylık geliri, evde bulunan medya araçları ve bu araçları ne sıklıkta kullandıkları, çocuklarının hangi medya araçlarını tercih ettikleri ve bu medya araçları ile ne kadar süre geçirdiklerine yönelik kişisel sorular bulunmaktadır. Odak grup görüşme formunda, öncelikle on

soru (medya araçlarının çocuk sağlığı üzerindeki etkileri, medya araçlarının çocuk gelişimi üzerindeki etkileri, medya araçlarının kullanımının olumlu etkileri, medya araçlarının kullanımının olumsuz etkileri, medya okuryazarlığı nedir, iyi bir medya okuryazarı olmak için neler yapılmalıdır? Akıllı işaretler nelerdir ve nasıl kullanılır? Medya okuryazarı olmak için neler yapılmalıdır, çocuklarını medyanın etkilerinden korumak için neler yapılabilir, medya araçlarına yönelik görüş ve öneriler nelerdir?) hazırlanmıştır. Bu sorular alanında uzman olan 9 öğretim üyesinin (ölçme ve değerlendirme alanında bir profesör, bir doçent, medya okuryazarlığı bir doçent, bir doktor öğretim üyesi, çocuk gelişimi alanında üç profesör, bir doçent, bir doktor öğretim üyesi) görüşlerine sunulmuştur. Uzman görüşlerine göre gereken düzenlemeler yapılmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formu. Medyanın kendileri için anlamı, medya araçlarına yönelik kuralları, medya araçlarının kullanımında dikkat ettikleri özellikler, kendilerinin ve çocuklarının en fazla hangi medya aracını ve neden tercih ettiklerine yönelik ebeveynlerin görüşlerini almak için hazırlanan formdur. Araştırmada hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorular alanında uzman olan dokuz öğretim üyesinin görüşüne sunulmuştur (ölçme ve değerlendirme alanında bir profesör, bir doçent, medya okuryazarlığı bir doçent, bir doktor öğretim üyesi, çocuk gelişimi alanında üç profesör, bir doçent, bir doktor öğretim üyesi). Uzmanlara yarı yapılandırılmış görüşme formu için hazırlanan sorular gönderilmiş ve uzmanlardan araştırmanın amacına uygun olarak soruları “uygun, uygun değil, değiştirilmeli” şeklinde görüş belirtmeleri istenmiştir. Uzman sayısı dokuz olduğu için (Akt. Yurdugül, 2005) .75 altında kalan maddelerde düzeltme yoluna gidilmiştir. Hesaplama yapılırken aşağıdaki formülden yararlanılmıştır.

$$KGO = \frac{Nu}{N/2} - 1$$

Formülde yer alan Nu= Maddelere uygun görüşü veren uzman sayısı, N ise tüm uzman sayısını göstermektedir.

Verilerin Toplanması

Araştırmada verilerin toplanabilmesi için ilk olarak Çankırı Karatekin Üniversitesi Etik Kurul Başkanlığı'ndan etik kurul izni (09.03.2018 tarih ve 21 karar numarası) ile Çankırı İl Milli Eğitim

Müdürlüğü'nden çalışma izni alınmıştır (18.04.2018). Etik kurul ve kurum izinlerinin alınmasından sonra okullara ziyaretler yapılmış ve okul müdürlerine araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiş ve sözlü izinler de alınmıştır. Geçerlik ve güvenilirlik çalışması için verilerin toplanmasına Mayıs 2018- Ekim 2018 tarihinde başlanmıştır. Okul müdürlerinin aracılığıyla ailelere ulaşılmış, ailelere araştırma hakkında bilgi verilmiş ve gönüllü onam formu doldurulmuştur. Ebeveynlerle ilk olarak Mayıs 2018- Haziran 2018 tarihleri arasında odak grup görüşmeleri (50 ebeveyn) yapılmıştır. Odak grup görüşmelerinde 10 kişiden oluşan beşli gruplar oluşturulmuştur. Odak grupta ebeveynlere belirlenen sorular yöneltilmiş ve düşüncelerini belirtmeleri istenmiştir. Yaklaşık her bir grupla bir buçuk saat süren görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Odak grup görüşmelerinden sonra tüm ebeveynlerle (354 ebeveyn) yarı yapılandırılmış görüşmeler bireysel olarak gerçekleştirilmiştir. Madde havuzu oluşturulmadan önce gerçekleştirilenlere aşağıda yer verilmiştir.

Araştırmada ilk olarak kuramın belirlenmesi işlemi gerçekleştirilmiştir. Böylelikle ölçeğin oluşturulmasının önemi ortaya çıkmaktadır. Nitekim belirlenen kuramsal yapı ile ölçülmek istenilen özellik sınırlandırılmış da olmaktadır (Boateng ve diğ., 2018; DeVellis, 2016). Bu kapsamda George Gerbner ve arkadaşları tarafından 1967 yılında oluşturulan “Kültürel Göstergeler Kuramı” ve Albert Bandura (1977) tarafından yapılandırılan “Sosyal Bilişsel Öğrenme Kuramı” ndan yararlanılmıştır. “Kültürel Göstergeler Kuramı” nda kitle iletişim araçlarının insanlar üzerindeki öneminden ve etkisinden bahsedilmekte, verilen mesajlardan olumsuz yönde etkilenmemesi için yapılması gerekenlerin neler olduğu sıralanmakta (Güngör, 2013; Özer, 2005); “Sosyal Bilişsel Öğrenme Kuramı” nda ise insanların etraflarındaki kişilerin davranışlarını rol- model olarak aldıkları, özellikle ebeveynlerin çocukları için en önemli rol- model olduğu savunulmaktadır (Aslan & Özgün, 2017). Kuramın belirlenmesinden sonra amacın belirlenmesi gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda ölçeğin geliştirilmesinden amaçlanan ebeveynlerin medya okuryazarlıklarının belirlenmesidir. Kuramın ve amacın belirlenmesi, ebeveynlerle gerçekleştirilen odak grup görüşmeleri ve yarı yapılandırılmış görüşmelerden sonra ölçeğin maddeleri oluşturulmuştur.

Madde havuzunda ilk olarak 90 maddeden oluşan sorular hazırlanmıştır. Maddeler oluşturulurken 30 madde olumsuz, 60 madde olumlu olarak hazırlanmıştır. Maddeler, medya araçlarının insan hayatındaki önemi, medya araçlarının kullanımı, çocukların medya araçlarını neden ve nasıl

kullandıkları, medya araçlarından elde edilen mesajların nasıl algılandığı tarzında sorulardan oluşmaktaydı. Madde havuzunun oluşturulmasının yanında derecelendirmenin nasıl yapılması gerektiği belirlenmiştir. Bu kapsamda derecelendirmede güvenilir bir yöntem olan beşli likert tipi derecelendirme tercih edilmiştir. Derecelendirmede “1= Hiç Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum 3= Kararsızım 4= Katılıyorum 5= Kesinlikle Katılıyorum” sıralaması tercih edilmiştir. Madde havuzu ve derecelendirme biçimi oluşturulduktan sonra formda düzenleme yapılmıştır. Kapsam geçerliliği alınmadan önce 2 okul öncesi müdürü, 1 ölçme ve değerlendirme alanında profesör, 1 medya okuryazarlığı alanında doçent olmak üzere 4 uzmanın görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşleri alınmış ve anlaşılmayan maddeler tekrar ele alınarak düzenlenmiş ve maddelerden amaca uygun olmadığı düşünülenler kapsam dışı bırakılmıştır. 90 maddeden oluşan formda 20 maddenin ölçme aracından çıkarılması gerektiği düşünülmüştür. Bu işlemlerin tamamlanmasından sonra 70 maddeden oluşan madde havuzu kapsam geçerliliğini belirlemek amacıyla uzman görüşüne gönderilmiştir. Hazırlanan form (çocuk gelişimi alanında üç profesör, bir doktor öğretim üyesi, medya okuryazarlığı alanında bir profesör, bir doçent bir doktor öğretim üyesi, ölçme ve değerlendirme alanında bir profesör, bir doçent) olmak üzere dokuz uzmanın görüşüne sunulmuştur. Uzmanlardan araştırmanın amacı doğrultusunda hazırlanan madde havuzunu görünüş, dil, ölçmek istenilen özellikleri ölçüp ölçmediğine göre değerlendirmeleri ve görüşlerini “uygun, uygun değil, uygun ama düzeltilmeli ve görüşler” formunda belirtmeleri istenmiştir. Uzmanlardan alınan cevaplar doğrultusunda hazırlanan formda düzenlemeler yapılmıştır. Uzman sayısının dokuz olması nedeniyle kapsam geçerliliği hesaplanırken .75 altında olan değerler ölçme havuzundan çıkarılmıştır. Kapsam geçerliliği hesaplanırken, Lawshe (1975) tekniğinden yararlanılmış ve aşağıdaki formülle hesaplama yapılmıştır.

$$KGO = \frac{Nu}{N/2} - 1$$

Böylelikle 70 maddeden oluşan madde havuzu, uzman görüşleri ve kapsam geçerliliği işlemlerinden sonra 45 maddeye indirilmiştir. 45 maddeden oluşan maddeler ile pilot uygulama gerçekleştirilmiştir.

Pilot uygulamada benzer örneklem özelliği taşıyan (36-72 aylık okul öncesi dönem çocuğu olan ve çocukları okul öncesi eğitim alan) 20 anne ve 20 babayla ön pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulamada annelerin 45 maddeye ortalama 12 dakikada, babaların 11 dakikada cevap verdikleri belirlenmiştir. Ancak 2 maddenin anlaşılmadığı belirtilmiştir. Anlaşılmayan maddeler

için ölçme ve değerlendirme alanında profesör olan uzmandan görüş alınmış ve madde sayısı 43 e indirilmiştir.

Uygulamanın gerçekleştirilmesi ise 354 ebeveynle gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın güvenilirliği için verilerin uygulanmasından dört hafta sonra 154 ebeveynle ölçme aracındaki maddeler tekrar uygulanmıştır.

Verilerin Analizi

Geçerlik ve güvenilirlik çalışması için veriler SPSS paket programına aktarılmış, geçerlik güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Araştırmada geçerlik çalışması için Kapsam Geçerliliği ve Yapı Geçerliliğine bakılmıştır. Kapsam geçerliliği doğrultusunda oluşturulan maddeler (70 madde) alanında uzman dokuz öğretim üyesinin görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşü alınmasından sonra, 70 maddeden 25'inin kapsam geçerliliği oranı .75 ten küçük olduğu için madde havuzundan çıkarılmıştır. Kalan 45 madde için pilot çalışma uygulanmıştır. Pilot çalışmada 2 maddenin anlaşılamadığı belirtildiği için ölçme ve değerlendirme uzmanının görüşüyle madde havuzundan çıkarılmış ve 43 madde 354 ebeveynle uygulanmıştır. Uygulama sonucunda ulaşılan veriler için ilk olarak Yapı Geçerliliğine bakılmıştır. Yapı Geçerliliği analizlerine geçmeden önce ilk olarak Kaiser Mayer Olkin (KMO) katsayısı ve Bartlett küresellik test sonuçları incelenmiş ve kapsam geçerlik indeksi (KGI) değerleri hesaplanmıştır. Yapı Geçerliliği kapsamında maddelerin hangi faktörlere hizmet ettiğini belirlemek amacıyla Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılmıştır.

Ölçeğin güvenilirliği için Cronbach Alfa katsayısı ve test- tekrar test güvenilirliğine bakılmıştır. Ölçeğin geneline ilişkin iç tutarlık katsayısı tabakalı Cronbach alfa formülü ile hesaplanmıştır (Büyüköztürk, 2019). Test tekrar test, yine boyut bazında ve toplam puan bazında hesaplanıp kararlılık anlamında güvenilirlik belirlenmiştir. Test tekrar test yöntemine dayalı güvenilirlik incelemesinde dört hafta arayla asıl uygulamanın yapıldığı 154 ebeveynle yeniden uygulama yapılmıştır.

Bulgular

Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarına aşağıda yer verilmiştir.

Geçerlilik çalışması ile ilgili bulgular ve tartışma

Ebeveynlerin medya okuryazarlıklarını belirlemek amacıyla oluşturulacak ölçme aracı için öncelikle **ölçek formunu geliştirme çalışmaları** gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda öncelikle literatür taraması yapılmış, alan yazında ebeveynlerin medya okuryazarlığına odaklanan araştırmalar incelenmiş, bu çalışmaların ebeveynlerin medya kullanım süresi (Akkuş ve diğ., 2015; Gentile & Walsh, 2002; Gündoğdu ve diğ., 2016; İlkin & Korkmaz, 2019; İnan, 2013; Jie & Zixi, 2015; Kösebalan & Taşköprülü, 2008; Nevski, 2016; Oskay & Yurttaş, 2013; Pınar ve diğ., 2018; Plowman ve diğ., 2010; Saçan ve diğ., 2016; Sezgin & Tonguç, 2016; Stanislav ve diğ., 2017; Tercan ve diğ., 2012); ebeveynlerin medyaya yönelik tutumları (Altun, 2009; Gündoğdu ve diğ., 2016; Gündüz- Kalan, 2010; Henkel, 2019; İnan-Kaya ve diğ., 2018; İspir & İspir, 2008; Kıncal & Kartal, 2009; Kösebalan & Taşköprülü, 2008; Nevski, 2016; Pınar ve diğ., 2018; Salı ve diğ., 2008; Sharkins ve diğ., 2016; Stanislav ve diğ., 2017; Tercan ve diğ., 2012) ve ebeveynlerin medya okuryazarlığının önemli bileşenleri olan analiz, sentez ve değerlendirme becerileri (Alımcı, 2019; Altun, 2009; Bulut- Özek, 2016; Bütün, 2010; Can & Besler, 2018; Gentile & Walsh, 2002; Gündüz- Kalan, 2010; İlkin & Korkmaz, 2019; İnan, 2013; İnan- Kaya ve diğ., 2018; İspir & İspir, 2008; Kıncal & Kartal, 2009; Marsh ve diğ., 2017; Oskay- Yurttaş, 2013; Özsoy, 2010; Saçan ve diğ., 2016; Salı ve diğ., 2008; Scull ve diğ., 2017; Sezgin & Tonguç, 2016; Stanislav ve diğ., 2017; Yıldız, 2017) ile ilgili olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmaların benzerlik ve farklılıkları irdelenerek medya okuryazarlık kavramı hakkında kuramsal alt yapı oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda medya araçlarının insanlar üzerinde etkilerinin olduğunu savunan George Gerbner ve arkadaşları tarafından geliştirilen Kültürel Göstergeler Kuramı ile Albert Bandura tarafından geliştirilen Sosyal Bilişsel Öğrenme Kuramından yararlanılmıştır. Bu kuramlarda, insanların davranışlarında medya araçlarının olumlu ya da olumsuz yönde etkileri olduğuna ve bilinçli bir medya kullanımının olumsuz etkileri azaltabileceğine vurgu yapılmaktadır (Bilici, 2017; Güngör, 2013; Senemoğlu, 2013). Medya okuryazarlık kavramı hakkında kuramsal alt yapı ile ilgili çalışmaların sonuçlarından da yararlanılarak görüşme formları hazırlanmış, odak grup görüşmeleri ve görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Görüşme ve odak grup görüşmelerinin gerçekleştirilebilmesi için 2018-2019 eğitim- öğretim döneminde Çankırı Karatekin Üniversitesi Etik Kurul ve Çankırı İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan çalışma izinleriyle okullara gidilmiş ve okullar aracılığıyla ebeveynlere ulaşılmıştır.

Ebeveynlere araştırma hakkında bilgi verildikten sonra Mayıs 2018- Haziran 2018 tarihleri arasında haftada bir gün yaklaşık bir buçuk saat olacak şekilde beş kişilik gruplar halinde 50 ebeveynle 10 odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Ebeveynlerle yapılan odak grup görüşmeleri sonucunda; çocuklar üzerinde medya araçlarının olumsuz etkileri olduğu, medya araçlarının çocuklarda duygusal, davranışsal ve fiziksel problemlere neden olduğu, bu olumsuz etkilerin azaltılmasında sınırlama koymanın etkili olduğu belirlenmiştir. Ebeveynlerin kurallar koymak istemelerine rağmen kuralları uygulama konusunda tutarlı olamadıkları da saptanmıştır.

Odak grup görüşmelerinin ardından 354 ebeveynle medyanın kendileri için anlamı, medya araçlarına yönelik kurallar, medya araçlarının kullanımında dikkat ettikleri özellikler, kendilerinin ve çocuklarının en fazla hangi medya aracını ve neden tercih ettiklerine yönelik yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Tüm ebeveynlerle yüz yüze yapılan görüşmeler sonucunda; ebeveynlerin medya araçlarını sıklıkla bilgilendirme, eğlendirme amacıyla tercih ettikleri, en fazla cep telefonu kullandıkları, çocukların da benzer şekilde cep telefonu ve tableti daha fazla kullandıkları, çocukların bu araçları çoğunlukla çizgi film izlemek ve oyun oynamak için kullandıkları belirlenmiştir. Bunlarla birlikte ebeveynler hem odak grup görüşmesinde hem de bireysel görüşmede çocuklarını ödüllendirmek ya da cezalandırmak amacıyla medya araçlarından yararlandıklarını dile getirmişlerdir.

Kuramsal taramalardan ve odak grup görüşmeleri ve görüşmelerden elde edilen verilerin birleştirilmesi sonucunda medya, medya araçları, medyanın önemi, medyanın bireyler üzerindeki etkileri, medyanın toplum üzerindeki etkileri, medya araçlarının kullanımında ebeveynlerin dikkat etmesi gerekenler, çocukların medya tercihlerine yönelik nasıl davranılması gerektiği, medyadan verilen iletilerin nasıl incelenmesi ve olumsuz mesajlara yönelik nasıl davranılması gerektiği, medya okuryazarlığının ne olduğu, medya okuryazarlığının bileşenlerine yönelik madde havuzu oluşturulmuştur. Madde havuzu oluşturulurken ebeveynlerin medyaya yönelik tutumları, medya okuryazarlıklarını ölçmeyi amaçlayan olumlu ve olumsuz bilişsel ve duyuşsal ifadeler yer verilmiş, birden fazla olgunun bir maddede yer almamasına dikkat edilmiştir. Bu kapsamda 70 maddeden oluşan medya okuryazarlığı ile ilgili taslak form oluşturulmuş ve kapsam geçerliği için uzman görüşüne sunulmuştur. Madde havuzunda yer alan örnek maddelerden bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

Tablette/Cep telefonunda oyunları çocuğumla birlikte oynarım.

Çocukların ceza aracı olarak medya araçlarından (televizyon, tablet, cep telefonu) mahrum bırakılması bu araçlara olan ilgiyi arttırır.

Yemek yerken medya araçlarının açık olmasına izin vermem.

(Ölçekte yer alan diğer maddeler makalenin sonunda yer almaktadır.)

Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerliliği, alanında uzman olan kişilerin madde havuzundaki soruları geçerlik ve güvenilirlik analizine girmeden ve pilot gruba uygulanmadan önce değerlendirilmesi açısından önemlidir. Uzman görüşü ölçme aracında ölçülmek istenen özelliklerin kavramsal, deyimsel ve anlamsal yönden doğru ölçülmesine katkı sağlamaktadır. Genelde Lawshe tekniği (1975) kullanılarak yapılan kapsam geçerliliğinde uzman sayısı göz önüne alınmakta ve uzman sayısına göre belirli bir oran altında kalan maddeler ölçekten çıkarılmaktadır. Kapsam geçerliliği için dokuz uzmanın (çocuk gelişimi alanında dört, medya okuryazarlığı alanında üç, ölçme ve değerlendirme alanında iki) görüşüne sunulan her bir madde uzmanlar tarafından “uygun”, “uygun değil” ve “düzeltmeli” şeklinde değerlendirilmiş, düzeltilmesi istenen maddeler ile ilgili açıklamalar yazılmıştır. Uzmanlardan gelen geribildirimler Lawshe (1975) tarafından geliştirilen kapsam geçerlik oranları ve indeksleri (Akt. Yurdugül, 2005) ile değerlendirilmiştir. Elde edilen bu derecelendirmelere göre her bir madde için uygun görüşünü belirten uzman sayısının, toplam uzman sayısının yarısına bölünmesinin bir eksiği ile Kapsam Geçerlik Oranı (KGO) elde edilmiştir. Elde edilen kapsam geçerlik oranlarının anlamlı olup olmadığı Veneziona ve Hooper (1997) tarafından oluşturulan ölçütlere göre değerlendirilmiştir. Uzman sayısı dokuz olduğu için ölçüt 0,75 olarak ele alınmıştır. Maddelere ilişkin kapsam geçerlik oranları incelendiğinde madde havuzunda yer alan M₂, M₉, M₁₂, M₁₃, M₁₄, M₁₈, M₂₃, M₂₅, M₃₆, M₃₉, M₄₃, M₄₄, M₅₁, M₅₃, M₅₅, M₅₇, M₅₈, M₅₉, M₆₁, M₆₂, M₆₄, M₆₆, M₆₈, M₆₉ ve M₇₀ kapsam dışı bırakılmıştır. Kapsam Geçerlilik oranlarının belirlenmesinden sonra madde faktör yapısını kontrol etme açısından önemli bir yordayıcı olan, bir başka ifadeyle oluşturulan madde havuzundaki maddelerin ölçmek istediği özelliği tam olarak ölçüp ölçmediğini gösteren (Yeşilyurt & Çapraz, 2018) kapsam geçerlilik indeksi hesaplanmış, kapsam geçerlilik indeksinin uzman görüşlerinden sonra +1 olduğu saptanmıştır. Kapsam geçerlik oranı ve kapsam geçerlik indeksi doğrultusunda 0,75 ölçütünü sağlayan 45 maddelik Ebeveyn Medya Okuryazarlık Ölçeği (EMOYÖ) taslak formu pilot çalışma için hazır hale getirilmiştir.

Kapsam geçerliliğinin tamamlanmasından sonra verilerin amaçlanan örneklem grubunda nasıl anlaşıldığını, nasıl yorumlandığını görmek, gerektiği durumlarda anlaşılmayan maddelere yönelik düzenlemeler yapmak ya da tamamen ölçekten çıkarmak ve geçerlik güvenirlik için alt yapıyı güçlendirmek amacıyla (Boateng ve diğ., 2018; Büyüköztürk ve diğ., 2016; DeVellis, 2016) pilot çalışma yapılmaktadır. Bu kapsamda örneklem grubundaki ebeveynlerin sosyodemografik özelliklerine benzer bir gruba (40 ebeveyn) pilot çalışma yapılmış ve sonuçta EMOYÖ taslak formunda yer alan 43 maddenin ebeveynler tarafından aynı şekilde anlaşıldığı, ancak iki maddenin ebeveynler tarafında tam olarak anlaşılmadığı belirlenmiştir. Bu nedenle bu maddeler ölçme ve değerlendirme uzmanından görüş alınarak ölçme aracından çıkarılmıştır. Bu kapsamda EMOYÖ 43 madde ile geçerlik güvenirlik analizleri için hazır hale getirilmiştir.

Kapsam geçerliği sağlanan Ebeveyn Medya Okuryazarlık Ölçeğinin (EMOYÖ) değerlendirme sistemi için iki ölçme ve değerlendirme uzmanından görüş alınmış ve değerlendirmesi sisteminde güvenirliği artıran likert tipi derecelendirmeden beşli derecelendirme sisteminin uygun olacağına karar verilmiştir (Krosnick, 2018). Böylece derecelendirme “1= Hiç katılmıyorum, 2= Katılmıyorum, 3= Kararsızım, 4= Kısmen katılıyorum, 5= Tamamen katılıyorum” şeklinde düzenlenmiştir. Uygulamada yer alan madde havuzunda 6 maddenin (M₆, M₉, M₁₀, M₁₁, M₂₅, M₃₈) olumsuz olması gerektiğine karar verilmiştir. Bu doğrultuda ebeveynlerin çocuğunun medya araçlarına yönelik tutumları ile medya iletilerine yönelik bakış açılarını ortaya koyan 6 maddenin “5= Hiç katılmıyorum, 4= Katılmıyorum, 3= Kararsızım, 2= Kısmen katılıyorum, 1= Tamamen katılıyorum” şeklinde kodlanma işlemi gerçekleştirilmiştir.

Ölçeğin faktör yapısını ortaya koymak amacıyla faktörleştirme yöntemi olarak temel bileşenler analizi, kuramsal yapısına uygun daha tutarlı ve yorumlanabilir kanıtlar elde edebilmek amacıyla da dik döndürme işlemi yapılmış, faktör varyanslarının en yüksek olmasını sağlayacak şekilde maksimum değişkenlik (varimax) yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada temel bileşenler analizi ile açımlayıcı faktör analizi için IBM SPSS Statistic (Ver, 22) paket programı kullanılmıştır. Bu kapsamda KMO katsayısının 0,60’tan yüksek ve istatistiksel olarak anlamlı olmasının vurgulandığı, aksi takdirde yapı geçerliliğinin sağlanamayacağı belirtilmektedir (Büyüköztürk, 2019). Bu doğrultuda yapılan faktörleşme analizi sonucunda KMO katsayısı 0,75 ve Bartlett küresellik testi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=3446,11$; $sd=903$; $p<.05$). Yani veriler arasında yüksek düzeyde korelasyon bulunmaktadır. Bir başka ifadeyle faktör analizi için verilerin uygun olduğu

görülmüş ve analiz yapılmaya başlanmıştır. İlk olarak sapan değer olup olmadığı belirlenmiştir. Bu kapsamda Mahalonobis değerine bakılmıştır. Burada değerlerde (-3 ile +3) arasında olan değerler belirlenmiştir. Daha sonra ki kare analizi yapılmış ve anlamlılık değeri 0.01 olarak alınmıştır. Yapılan inceleme sonucunda uç değer olmadığı belirlenmiştir. Uç değerlerin olmadığı belirlenmesinden sonra çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmıştır. Yapılan normallik analizi sonucunda çarpıklık değeri (-.7), basıklık değeri ise (2,25) olarak bulunmuştur. Yapı geçerliliğinin test edilmesine başlanmadan önce araştırmada ön koşulun sağlanması, ölçme aracında yapı geçerliliğini sağlamanın ilk koşulunu sağladığını göstermektedir.

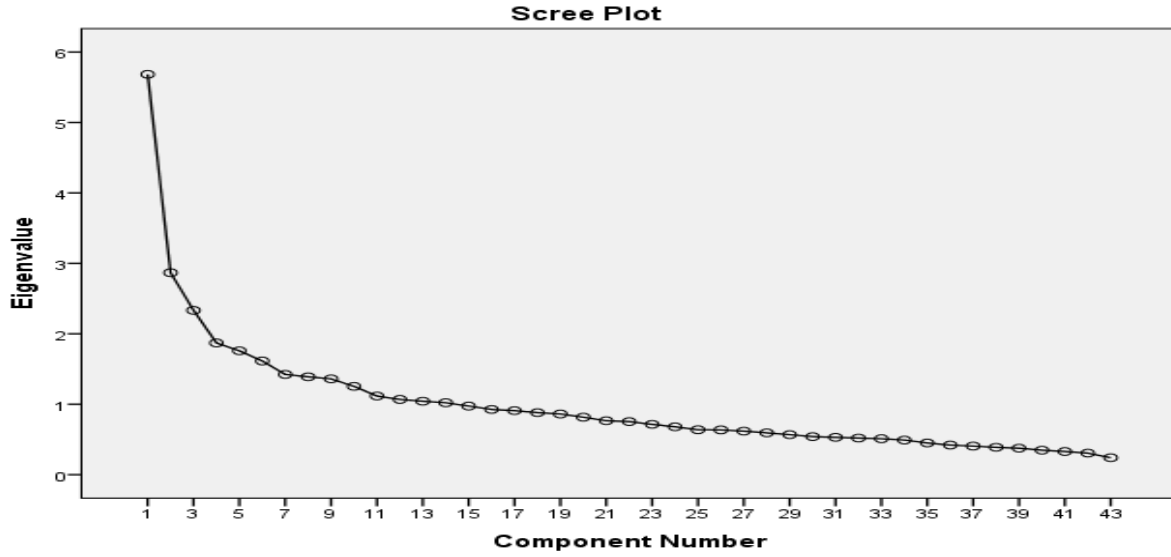
Yapılan analiz sonucunda analize alınan 43 madde için madde öz değeri 1'in üzerinde olan 14 bileşen bulunmuştur. Bu bileşenlerin toplam varyansa yapmış oldukları katkı ise %60'tır. Toplam varyans tablosu Tablo 1 sunulmuştur.

Tablo 1.

EMOYÖ İlişkin Açıklanan Toplam Varyans Değeri

Faktörler	Faktör öz değerleri	Açıklanan varyans (%)	Toplam varyans (%)
1	5,684	13,218	13,218
2	2,867	6,668	19,886
3	2,333	5,426	25,312
4	1,870	4,349	29,661
5	1,759	4,091	33,752
6	1,614	3,754	37,506
7	1,423	3,310	40,815
8	1,390	3,232	44,047
9	1,360	3,164	47,211
10	1,253	2,915	50,126
11	1,117	2,597	52,274
12	1,068	2,484	55,208
13	1,042	2,424	57,632
14	1,021	2,375	60,007

Tablo 1'de görüldüğü gibi öz değeri 1'in üzerinde olan 14 bileşen olduğu saptanmıştır. Ancak açıklanan varyans yüzdeleri incelendiğinde, ilk üç bileşenin önemli ölçüde varyansa katkı sağladığı, dördüncü bileşenden itibaren bu katkının azaldığı görülmektedir. Toplam varyans değerine yönelik yamaç birikinti grafiği Şekil 1'de sunulmuştur.

Şekil 1. EMOYÖ Ait Yamaç Birikinti Grafiği

Şekil 1 incelendiğinde ilk üç faktörle birlikte yüksek ivmeli bir düşüş gözlenmektedir. Yani dördüncü noktadan sonra bileşenlerin varyansa yaptıkları katkı hem küçük, hem de yaklaşık olarak aynıdır. Bu çerçevede öz değer, açıklanan toplam varyans tablosu ile yamaç-birikinti grafiği analizinin üç faktör için tekrarlanmasına karar verilmiştir. Ayrıca bu karar, ölçme aracının geliştirilmesi sürecinde belirlenen teorik yapıda beklenen faktör sayısı ile uyumlu olması açısından da anlamlı görülmektedir. Analizde birden fazla faktör tanımlanması nedeniyle döndürme işlemi için tanımlama yapılması gerekmektedir. Bu ölçek için dik döndürme yöntemlerinden varimax (maksimum değişkenlik) yöntemi seçilmiştir.

Tekrarlanan analiz sonucunda 43 madde, faktör yük değerleri 0,30'un altında olup olmama ve varyansa yaptıkları katkı durumları dikkate alınarak döndürülmüş bileşenler matrisine göre değerlendirilmiş ve 9 maddenin (2, 6, 9, 10, 11, 15, 16, 25, 38) hiyerarşik olarak analiz dışında bırakılmasına karar verilmiştir. Bir diğer ifadeyle bu maddelerin varyansa yaptıkları katkının hem küçük hem de yaklaşık aynı olması nedeniyle analiz dışında bırakılmasına karar verilmiştir. Kalan 34 madde üzerinden gerçekleştirilen analiz sonucunda faktörlerin toplam varyansa yaptıkları katkının a) birinci faktör için %14,91, b) ikinci faktör için %7,94 ve c) üçüncü faktör için %5,62 olduğu görülmüştür. Belirlenen üç faktörün varyansa yaptıkları toplam katkı %28,38'dir. Faktör

analizine başlarken yapılan varyans analizinde %60 iken, aynı değere sahip olan ve yaklaşık benzer değerde olan maddelerin çıkarılması sonucunda varyansın %28,38'e düştüğü ifade edilebilir. Bu maddelerin çıkarılması ise, yamaç birikinti grafiğinde de görüldüğü gibi üç bileşenin varyansa önemli katkılarının olması, ancak buna karşın dördüncü bileşenden sonra önemli ve yüksek ivmeli bir düşüşün gerçekleşmesidir. Bu nedenle benzer varyans değerleri çıkarılmış, ancak maddelerin tamamının varyansa yaptıkları değer %28,38'e düşmüştür.

Medya okuryazarlığına yönelik yapılan araştırmalarda da medya okuryazarlığında üç bileşenin önemli olduğuna vurgu yapılmaktadır. Bu kapsamda madde havuzu oluşturulurken literatür bilgisi sonucunda üç bileşene yönelik sorular hazırlanmıştır. Dolayısıyla üç bileşen için döndürme işlemi yapılmadan maddelerin tanımlanarak alt boyutlara göre yerleştirilmesi gerçekleştirilmiştir. Alt boyutların belirlenmesi sırasında sade ve anlaşılır olmasına, birden fazla özelliği içermemesine dikkat edilmiştir (Ekici, 2012). EMOYÖ alt boyutlar belirlenirken, medya okuryazarlığının önemli bileşenlerinden olan anlama, analiz, değerlendirme kriterleri dikkate alınmıştır (Öncel- Taşkıran, 2007). Madde ve boyutlar belirlendikten sonra madde içeriklerine ve kurama dayalı olarak boyutlar isimlendirilmiştir. Medya okuryazarlığı için önemli yeterliliklerden olan analiz, anlama ve değerlendirme alt boyutları maddelere göre belirlenmiştir. Bu belirleme işleminden sonra Medya Okuryazarlık Ölçeği Ebeveyn Formunda Analiz alt boyutu 16 madde, Anlama alt boyutu 9 madde ve Değerlendirme alt boyutu 9 maddeden oluşmuştur.

Tekrarlanan analiz sonucunda 43 madde, faktör yük değerleri 0,30'un altında olup olmama ve binişiklik durumları göz önüne alınarak döndürülmüş bileşenler matrisine göre değerlendirilmiş, madde faktör yük değerleri 0,30 üzeri olan maddeler ölçekte ilgili boyutta yerini almıştır (Osborne, 2014). Faktör yük değerlerinin 0.30 dan yüksek olması, maddelerin ölçmek istenen özelliği doğru olarak ölçmesiyle yakından ilgilidir (Tabacnick & Fidell, 2001). Faktör yük değeri ise, ölçme aracındaki maddelerin faktörle arasındaki korelasyona işaret etmektedir. Bir başka ifadeyle maddelerin faktör yapısının doğru belirlenmesinde önemli olup 0,30 ile 0,59 arasında değişmesi gerekliliği belirtilmektedir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2014). Yapılan analiz sonucunda 9 maddenin (M₂, M₆, M₉, M₁₀, M₁₁, M₁₅, M₁₆, M₂₅, M₃₈) faktör yük değerlerinin 0,30'un altında olduğu belirlenmiş ve analiz dışında bırakılmıştır. Bu maddelerin, *“medya araçlarının çocuklar tarafından kullanılması sırasında ebeveyn sorumluluklarının neler olduğu, medya araçları tarafından verilen iletilerin anlaşılması, analiz edilmesi ve medya eğitimine yönelik bakış*

açıların neler olduğu ile ilgili maddelerden oluştuğu belirlenmiştir. Aynı zamanda analiz dışında kalan bu maddelerin madde havuzunu oluştururken, uzman görüşü ile ters olarak kodlanan maddeler (M₆, M₉, M₁₀, M₁₁, M₂₅, M₃₈) olduğu da belirlenmiştir. Kalan 34 madde üzerinden gerçekleştirilen analiz sonucunda ve isimlendirilen alt boyutlarda (**anlama, analiz ve değerlendirme alt boyutları**) dikkate alınarak, faktörlerin toplam varyansa yaptıkları katkı, birinci faktör için %14,91, ikinci faktör için %7,94 ve üçüncü faktör için %5,62 olarak hesaplanmıştır. Belirlenen üç faktörün toplam varyansa yapmış oldukları katkı ise %28,38 olarak bulunmuştur. Üç faktörde yer alan yük değerleri ve madde toplam korelasyon sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2.

EMOYÖ Alt Faktörlerine Yönelik Faktör Yük Değerleri ve Madde Toplam Korelasyon Sonuçları

Madde Faktör Yük Değerleri								
1.Faktör- Analiz			2.Faktör- Anlama			3.Faktör- Değerlendirme		
Madde numarası	Yük değeri	Madde toplam korelasyon	Madde numarası	Yük değeri	Madde toplam korelasyon	Madde numarası	Yük değeri	Madde toplam korelasyon
M39	.615	.50	M40	.638	.61	M4	.542	.36
M36	.572	.50	M19	.629	.57	M5	.540	.30
M32	.570	.44	M23	.499	.32	M13	.538	.15
M43	.564	.50	M26	.489	.32	M8	.527	.45
M35	.562	.57	M27	.488	.47	M18	.525	.21
M29	.544	.50	M12	.456	.36	M3	.493	.54
M30	.520	.42	M1	.452	.35	M7	.415	.51
M21	.489	.34	M42	.431	.31	M41	.400	.37
M24	.475	.45	M17	.363	.30	M20	.317	.16
M31	.440	.46						
M34	.429	.50						
M28	.401	.31						
M33	.394	.34						
M14	.377	.26						
M22	.334	.24						
M37	.312	.30						

Tablo 2’de görüldüğü üzere Ebeveyn Medya Okuryazarlık Ölçeği (EMOYÖ) 1. Faktörde 16 madde, 2. Faktörde 9 madde ve 3. Faktörde 9 madde bulunmaktadır. Alt boyutlar düzeyinde faktör yük değerlerinin birinci alt boyut için 0,615 ile 0,312 arasında, ikinci alt boyut için 0,638 ile 0,363 arasında, üçüncü alt boyut için 0,542 ile 0,317 arasında değiştiği görülmektedir. Faktörlerde yer alan maddelerin madde toplam korelasyon değerleri .20 ile .61 arasında değişmektedir. Sadece 3. Faktörde yer alan iki maddenin madde toplam korelasyon değeri .20’nin altında yer almaktadır.

Madde toplam korelasyon değerlerinin genelde .30'dan büyük olması gerektiği belirtilmektedir. Madde toplam korelasyon değerlerinin .30 altında olan değerlerde güvenilirlik analizine bakılması ifade edilmektedir. Bir başka ifadeyle maddeler çıkarılmadan ve çıkarıldıktan sonraki güvenilirlik analizleri arasındaki farkın önemliliğinden bahsedilmektedir. Bu fark çok anlamlı değilse, madde toplam korelasyonu .15 ve üzerinde olan maddelerin ölçme aracında bırakılabileceği belirtilmektedir (Alpar, 2020; Clark & Watson, 1995). Bu iki maddenin dışarıda tutulması ile yapılan güvenilirlik analizi sonucunda, güvenilirlikte bir değişim saptanmıştır. Bu nedenle madde toplam korelasyonu .20 altında kalan iki madde çıkarılmış ve madde toplam korelasyon analizi tekrar hesaplanmıştır. Ebeveyn Medya Okuryazarlık Ölçeği (EMOYÖ) alt faktörlerine yönelik faktör yük değerleri ile madde toplam korelasyon sonuçları Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3.

EMOYÖ Alt Faktörlerine Yönelik Faktör Yük Değerleri ve Madde Toplam Korelasyon Sonuçları

Madde Faktör Yük Değerleri								
1.Faktör- Analiz			2.Faktör- Anlama			3.Faktör- Değerlendirme		
Madde numarası	Yük değeri	Madde toplam korelasyon	Madde numarası	Yük değeri	Madde toplam korelasyon	Madde numarası	Yük değeri	Madde toplam korelasyon
M39	.415	.50	M ₄₀	.739	.61	M ₄	.633	.38
M36	.516	.50	M ₁₉	.710	.57	M ₅	.801	.29
M32	.545	.44	M ₂₃	.608	.32	M ₈	.624	.49
M43	.508	.50	M ₂₆	.642	.32	M ₁₈	.643	.21
M ₃₅	.595	.57	M ₂₇	.645	.47	M ₃	.679	.63
M ₂₉	.376	.50	M ₁₂	.650	.36	M ₇	.553	.57
M ₃₀	.383	.42	M ₁	.377	.35	M ₄₁	.560	.49
M ₂₁	.525	.34	M ₄₂	.521	.31			
M ₂₄	.566	.45	M ₁₇	.286	.30			
M ₃₁	.469	.46						
M ₃₄	.377	.50						
M ₂₈	.307	.31						
M ₃₃	.272	.34						
M ₁₄	.271	.26						
M ₂₂	.477	.24						
M ₃₇	.417	.30						

Tablo 3'te görüldüğü gibi, iki maddenin çıkarılmasından sonra maddelerin toplam korelasyon değerleri .20 üzerinde bulunmuştur. Bu durum maddelerin ölçmek istediği özellikler açısından ayırt

edici olduğunu göstermektedir. Madde toplam korelasyonun tekrar hesaplanmasından sonra 1. Faktör 16, 2. Faktör 9 ve 3. Faktör 7 maddeden oluşmuştur.

Yapı geçerliliğini sağlamanın bir diğer yolu da bir arada incelenen maddeler arasındaki korelasyonun incelenmesinin ve bu alt boyutlar arasında pozitif yönde bir ilişkinin olması gerekliliğidir (Şencan, 2005). Bu nedenle alt ölçeklerden alınan toplam puanlar arasındaki korelasyonlar da incelenmiştir. Korelasyonlara yönelik sonuçlar Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4.

EMOYÖ Alt Boyutlarına Ait Korelasyonlar

Alt boyutlar	Anlama	Değerlendirme
Analiz	0,449	0,393
Anlama	-	0,434
Değerlendirme	-	-

p<.05

Tablo 4'te EMOYÖ alt boyutlarına ait korelasyon sonuçları incelendiğinde, alt boyutların tüm ikili kombinasyonları için pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki saptanmıştır. Bir başka ifadeyle alt boyutlardan elde edilen puanlar kendi aralarında değerlendirilmiş, ancak ölçeğin tamamından toplam puan elde edilememiştir. Alt boyutlar arasında güçlü yönde bir ilişkinin olması, ölçeğin hem alt boyutlar, hem de toplam puan açısından değerlendirilmesini sağlamaktadır (Alpar, 2020). Ancak analiz sonucunda orta yönde belirlenen ilişki sonucunda, ölçekteki maddeler alt boyutlara göre değerlendirilmesi gerekliliğini göstermektedir. Bu durum aynı zamanda aslında bir bütün olmasına rağmen, medya okuryazarlığının kazanılması sırasındaki karmaşıklığı da göstermektedir (Öncel- Taşkiran, 2007).

Güvenirlilik çalışması ile ilgili bulgular ve tartışma

EMOYÖ güvenirlilik çalışması için Cronbach Alfa değerine, faktörler baz alınarak yapılan madde toplam korelasyon değerlerine ve birinci uygulamadan dört hafta sonra uygulanan test- tekrar test güvenirliliğine bakılmıştır. Cronbach Alfa ve test- tekrar test güvenirliliği sonuçları aşağıda sunulmuştur.

Tablo 5.

EMOYÖ Alt Boyutlarına Ait Güvenirlilik Katsayıları

Alt boyut	Madde sayısı	Cronbach Alfa
Analiz	16	0,72
Anlama	9	0,71
Değerlendirme	7	0,71

Tablo 5’de de görüldüğü gibi Cronbach Alfa değerleri Analiz alt boyutu için .72, Anlama alt boyutu için .71 ve Değerlendirme alt boyutu için .71 olarak hesaplanmıştır. Cronbach Alfa değerlerinin alt boyutlarının tümünde .70 üzerinde olduğu saptanmıştır. Ölçme araçlarının belirlenen özelliği kararlı bir durumda ölçmesi anlamına gelen ve likert tipi ölçme araçlarında tercih edilen (Tan, 2012) Cronbach Alfa değerlerinin .70 ve üzerinde olması gerekmektedir (Büyüköztürk, 2019) Bu noktada ölçme aracının güvenilirliğinin sağlandığı da ifade edilebilir.

Güvenirliğin tespitinde sadece Cronbach alfa değerleri değil, aynı zamanda belirli bir aralıktan sonra da aynı örneklem grubuna uygulanan test- tekrar test sonuçlarının kararlılığı da önemlidir. Bu noktada birinci uygulamanın yapıldığı örneklem grubuna, belirli bir süre sonra uygulamanın tekrar yapılması gerekmektedir. Bu süre katılımcıların cevapları hatırlamayacak kadar uzun, ancak davranış değişikliği meydana gelmeyecek şekilde kısa olmalıdır. Bu özellikler göz önüne alınarak alan yazında genellikle dört haftalık bir sürenin uygunluğu savunulmaktadır. Bu ölçümler sonucunda ise istatistiksel olarak anlamlılık kararlılığın sağlandığını göstermektedir (Alpar, 2020; Büyüköztürk, 2019; Seçer, 2017). Bu nedenle birinci uygulamadan sonra ölçme aracının kararlılığını belirlemek amacıyla dört hafta sonra birinci uygulama yapılan 150 ebeveyne ikinci uygulama yapılmıştır. Birinci uygulamadan dört hafta sonra uygulanan test- tekrar test sonuçlarına yönelik bulgular Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6.

EMOYÖ Alt Boyutlarına Ait Test- Tekrar Test Sonuçları

Alt boyutlar	1.Uygulama		2.Uygulama			
	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	ss	r	p
Analiz	68,53	7,31	68,59	7,30	.39	.003
Anlama	29,35	5,89	29,48	5,78	.57	.047
Değerlendirme	27,47	3,70	27,78	3,66	.15	.035

$\bar{x}$: Aritmetik ortalama; ss: Standart sapma; r: birinci ve ikinci uygulama arasındaki korelasyon; p: Anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Tablo 6’da görüldüğü gibi birinci uygulamadan dört hafta sonra uygulanan test- tekrar test sonuçlarında alt boyutlar arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bir başka ifadeyle Ebeveyn Medya Okuryazarlık Ölçeği (EMOYÖ) test- tekrar test güvenilirliği sağlanmıştır.

Sonuç ve Öneriler

Ebeveyn Medya Okuryazarlık Ölçeğinin (EMOYÖ) geliştirilmesi amacıyla yapılan çalışma sonucunda, geliştirilen ölçme aracının geçerli ve güvenilir olduğu ve ölçme aracını oluşturan maddelerin, medya okuryazarlık bileşenleri için ayırt edici olduğu belirlenmiştir. Ebeveyn Medya Okuryazarlık Ölçeği 32 maddeden, beşli likert tipinden ve üç alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekte ters kodlanan madde bulunmamaktadır. Anlama alt boyutu 9 maddeden (M₁, M₁₂, M₁₇, M₁₉, M₂₃, M₂₆, M₂₇, M₄₀), Analiz alt boyutu 16 maddeden (M₁₄, M₂₁, M₂₂, M₂₄, M₂₈, M₂₉, M₃₀, M₃₁, M₃₂, M₃₃, M₃₄, M₃₅, M₃₆, M₃₇, M₃₉, M₄₃) ve Değerlendirme alt boyutu 7 maddeden (M₃, M₄, M₅, M₇, M₈, M₁₈, M₄₁) oluşmaktadır. Maddeler ekte verilmiştir. Ölçme aracından toplam puan alınmamakta, alt boyutlar kendi içinde değerlendirilmektedir. Buna göre ilgili alt boyutlarda puanların yüksek olması, ilgili alt boyuttaki medya okuryazarlığının yüksek olduğunu, düşük olması ise medya okuryazarlığının düşük olduğunu göstermektedir. EMOYÖ geliştirilmesi amacıyla yapılan çalışmanın alan yazına katkı sağlayacağı söylenebilir.

Ebeveyn Medya Okuryazarlık Ölçeği (EMOYÖ) geliştirilmesine yönelik yapılan araştırmada orta sosyoekonomik düzeyde ebeveynlerle çalışılmıştır. İleride sosyoekonomik düzeyi alt ve üst olan ebeveynlerle çalışılması, ebeveynlerin medya okuryazarlıklarının belirlenmesinden sonra aile

eğitim programlarının hazırlanıp uygulanmasının ve eğitimin etkililiğinin ölçme aracı ile test edilmesi önerilebilir.

Kaynaklar

Akkuş, S., Yılmaz, Y., Şahinöz, A. & Sucaklı, İ. (2015). 3-60 Ay Arası Çocukların Televizyon İzleme Alışkanlıklarının İncelenmesi. *Uluslararası Katılımlı III. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongresi Erken Müdahale*, H.Ü. Kültür Merkezi, Ankara, 11-13 Mayıs.

Alımcı, F. (2019). *Kayseri'deki Anne ve Babaların İnternet Medya Okuryazarlığı Bilinçliliği Üzerine Bir Araştırma*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Erciyes Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Alpar, R. (2020). *Spor, Sağlık ve Eğitim Bilimlerinden Örneklerle Uygulamalı İstatistik ve Geçerlik- Güvenirlik- SPSS de Çözümleme Adımları ile Birlikte*. (6. Baskı). Ankara: Detay.

Altun, A. (2009). Eğitim Bilim Açısından Seçmeli Medya Okuryazarlığı Dersi Programına Eleştirel Bir Yaklaşım. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(3), 97-109.

Aral, N., Kandır, A. & Can-Yaşar, M. (2002). *Okul Öncesi Eğitim, Okul Öncesi Eğitim Programı*. İstanbul: Ya- Pa.

Aslan, D. & Özgün, Ö. (2017). Sosyal Öğrenme Kuramı. Neriman Aral & Tayyip Duman (Eds.). *Eğitim Psikolojisi* içinde (s.320-327). Ankara: Pegem.

Aydoğan, F. (2015). Tüketici Kitleler Olarak Çocuklar ve Çocuk Dergileri. Selda İçin- Akçalı (Ed.) *Çocuk ve Medya* içinde (s. 53-69). Ankara: Nobel.

Aydoğan, Y., Özyürek, A. & Akduman, G. (2017). *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim*. Ankara: Vize.

Bilici, İ.E. (2017). *Medya Okuryazarlığı ve Eğitimi*. (2. Baskı). Ankara: Nobel.

Boateng, G.O., Neilands, T.B., Frongillo, E.A., Melgar- Quinonez, H. & Young, S.I. (2018). Best Practices for Developing and Validating Scales for Health, Social and Behavioral Research: A Primer. *Frontiers in Public Health*, 149, 1-18.

Buckingham, D. (2009). *Media Education: Literacy Learning and Contemporary Culture*. UK: Blackwell Pub, Cambridge.

Bulut- Özek, M. (2016). Ebeveynlerin Medya Okuryazarlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 805-818.

Bütün, E. (2010). *Medya Okuryazarlığı Dersine İlişkin Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşleri (Samsun İli Örneği)*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç- Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (20. Baskı). Ankara: Pegem.

Büyüköztürk, Ş. (2019). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi Kitabı*. (27. Baskı). Ankara: Pegem.

Can, B. & Besler, H. (2018). Dijital ve Medya Etkinliklerinin Ortaokul Öğrencilerinin ve Ebeveynlerinin Medya ve Bilim Okuryazarlıklarına Etkisinin Belirlenmesi. *PAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43, 31-49.

Clark, L. A., & Watson, D. (1995). Constructing Validity: Basic Issues in Objective Scale Development. *Psychological Assessment*, 7(3), 309–319.

Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2014). *Sosyal Bilimler için Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve Lisrel Uygulamaları*. Ankara: Pegem.

DeVellis, R.F. (2016). *Scale Development: Theory and Applications*. (4th Edition). USA: Sage.

Ekici, E. (2012). Öğretmenlere Yönelik Bilişim Teknolojileri Öz- Yeterlik Algısı Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 53-65.

Ertürk, Y.D. & Gül, A.A. (2006). *Çocuğunuzu Televizyona Teslim Etmeyin: Medya Okuryazarı Olun*. Ankara: Nobel.

Gentile, D.A. & Walsh, D.A. (2002). A Normative Study of Family Media Habits. *Applied Developmental Psychology*, 23, 157-178.

Gündüz- Kalan, E. (2010). Medya Okuryazarlığı ve Okul Öncesi Çocuk: Ebeveynlerin Medya Okuryazarlığı Üzerine Bir Araştırma. *İletişim Fakültesi Dergisi*, 39, 59-73.

Gündoğdu, Z., Seytepe, Ö., Pelit, B., Doğru, H., Güner, B., Arıkız, E., Akçomak, Z., Kale, E., Aydoğdu, G. & Kaya, E. (2016). Okul Öncesi Çocuklarda Medya Kullanımı. *Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(2), 6-10.

Güngör, N. (2013). *Kuramlar ve Yaklaşımlar*. Ankara: Siyasal.

Henkel, M. (2019). Exploring Media and Information Literacy in Early Childhood with a Digital App. *International Conference on Library and Information Science*, January, 19-21, 2019, Sapparo, Japan.

İlkin, A. & Korkmaz, Ö. (2019). Muhtaç Aile Çocuklarının Teknoloji Kullanımı, İnternet Bağımlılığı ve Medya- Televizyon Okuryazarlığının İncelenmesi. *OMÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(2), 137-153.

İnan, T. (2013). *Medya Okuryazarlığı Sürecinde Medya, Çocuk ve Ebeveyn İlişkisi: Ortaokul Öğrencilerinin ve Ebeveynlerinin Televizyon ve İnternet Kullanımına İlişkin Tutum ve*

Davranışlarının İncelenmesi. (Yayınlanmamış doktora tezi), Dumlupınar Üniversitesi /Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.

İnan- Kaya, G., Mutlu- Bayraktar, D. & Yılmaz, Ö. (2018). Dijital Ebeveynlik Dijital Risklere Dair Algılar. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 131-157.

İspir, N.B. & İspir, B. (2008). Televizyon Programı İçeriği Dereceleme Sembollerinin Kullanımı ve Ebeveyn Yönlendirmesi. *Journal of Selcuk Communication*, 5(3), 176-183.

Jie, L. & Zixi, C. (2015). Research on the Tablet Computer Application of Preschool Children in Guangzhou City Center the View of Media Literacy. *International Conference on Informatization in Education, Management and Business*, 12-13 September, 2015, China.

Kandır, A. & Alpan, Y. (2008). Okul Öncesi Dönemde Sosyal- Duygusal Gelişime Anne-Baba Davranışının Etkisi. *Aile ve Toplum*, 10(4), 33-38.

Kıncal, R.Y. & Kartal, O. Y. (2009). Medya Okuryazarlığı Eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 181, 318-333.

Kösebalan, N.D. & Taşköprülü, Ş.S. (2008). Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Medya Okuryazarlığı Kavramı Bağlamında Medyayı Kullanmaya Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 32, 81-96.

Krosnick, J.A. (2018). Questionnaire Design. D.L. Vanette & J. A. Krosnick (Eds.). *The Palgrave Handbook of Survey Research* in (p. 439-455). US: Palgrave MacMillan.

Lawshe, C. H. (1975). A Quantitative Approach to Content Validity. *Personnel psychology*, 28(4), 563-575.

Lepicnik- Vodopivec, J. (2011). Some Aspects of Teaching Media Literacy to Pre-school Children in Sloven is from a Perception Stand Point of Teachers and Parents. *Acto Didacto Napocensia*, 4(2-3), 69-78.

Marsh, J., Hannon, P. Lewis, M. & Ritchie, L. (2017). Young Children's Initiation into Family Literacy Practices in the Digital Age. *Journal of Early Childhood Research*, 15(1), 47-60.

Nevski, E. (2016). *The Role of Parents and Parental Mediation on 0-3 Year Olds' Digital Play with Smart Devices: Estonian Parents' Attitudes and Practices Early Years.* (Dissertation doctoral thesis), Tellin University/ Institute of Educational Sciences.

Osborne, J.W. (2014). *Best Practices in Exploratory Factor Analysis.* Scott Valley, CA: Create Space.

Oskay- Yurttaş, G. (2013). *İnternet Kullanım Alışkanlıkları Açısından İlköğretim 5. 6. 7. 8. Sınıf Öğrencilerinin Durumu- İnternet Kullanımı ile İlgili Ailelerinin Değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Başkent Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Öncel- Taşkıran, N. (2007). *Medya Okuryazarlığına Giriş*. (2. Baskı). İstanbul: Beta.
- Özer, Ö. (2005). Televizyonun yetiştirme rolü: Ankara Çevik Kuvvet örneği. *Gazi Üniversitesi İletişim Dergisi*, 20, 1-20.
- Özerkan, Ş. (2012). Medya, Dil ve İdeoloji. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 1(12), 63-76.
- Özsoy, A. (2010). Türkiye’de Kentli Çekirdek Ailelerin Medya Okuryazarı Olabilirliği Üzerine Bir Alan Araştırması. *Erciyes İletişim Dergisi*, 1(3), 47-58.
- Pınar, Y., Ünal, F. & Kubilay- Pınar, N. (2018). Impact of Excessive Screen-based Media use on Early Childhood Development: A Short Review. *Like Skills Journal of Psychology*, 2(8), 297-305.
- Plowman, L., McPake, J. & Stephen, C. (2010). The Technologisation of Childhood? Young Children and Technology in the Home. *Children & Society*, 24(1), 63-74.
- Saçan, S., Metin, Ş. & Millici, M. (2016). Okul Öncesi Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Medya Okuryazarlık Düzeylerinin Bazı Değişkenlere göre İncelenmesi. *Uluslararası Aile Çocuk ve Eğitim Dergisi*, 10, 36-57.
- Salı, J.B., Ünal, F. & Küçük, M. (2008). *İlköğretim medya okuryazarlığı dersinin amaçlarının ve etkinliklerinin değerlendirilmesi*.
https://www.academia.edu/2396998/%C4%B0lk%C3%B6%C4%9Fretim_medya_okuryazarl%C4%B1%C4%9F%C4%B1_dersinin_ama%C3%A7lar%C4%B1n%C4%B1n_ve_etkinliklerinin_de%C4%9Ferlendirilmesi.
- Scull, T.M., Kupersmith, J.B. & Weatherholt, T.N. (2017). The Effectiveness of Online Family-based Media Literacy Education for Substance Abuse Prevention in Elementary School Children: Study of the Media Detective Family Program. *J. Community Psychol*, 45, 796-809.
- Seçer, I. (2017). *SPSS ve Lisrel ile Pratik Veri Analizi: Analiz ve Raporlaştırma*. Ankara: Anı
- Senemoğlu, N. (2013). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim: Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Yargı
- Sezgin, E. & Tonguç, G. (2016). Okul Öncesi Eğitimde Mobil Teknolojilerin Kullanılmasına Yönelik Örnek Bir Araştırma. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5, 2146-2199.
- Sharkins, K.A., Newton, A. B., Albaiz, N.E.A. & Ernest, J.M. (2016). Preschool Children’s Exposure to Media, Technology and Screen Time: Perspectives of Caregivers from Three Early Childcare Settings. *Early Childhood Education Journal*, 44, 437-444.
- Stanislav, J., Karasova, M., Kostelansky, A., Chanasova, Z., Uhrinova, M. & Vargova, M. (2017). Family as One of the Key Determinants of Media Education of Young School- age Children. *The New Educational Review*, 4, 94-108.

Şahin, M.G. & Boztunç- Öztürk, N. (2018). Eğitim Alanında Ölçek Geliştirme Süreci: Bir İçerik Analizi Çalışması. *Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitimi Dergisi*, 26(1), 191-199.

Şencan, H. (2005). Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenirlik ve Geçerlik. Ankara: Seçkin Yayınları.

Tabachnick, B., & Fidell, L. (2001). *Using Multivariate Statistics*. (4th Edition). MA.: Allyn & Bacon Inc.

Tan, Ş. (2012). *Öğretimde Ölçme ve Değerlendirme: KPSS El Kitabı*. Ankara: Pegem.

Tercan, İ., Sakarya, S. & Çoklar, A. N. (2012). Çocukların Gözüyle Onların İnternet Kullanım Profilleri ve Ailelerin Getirdiği Sınırlamalar. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 7(1), 305-312.

Veneziano L. & Hooper J. (1997). A Method for Quantifying Content Validity of Health-related Questionnaires. *American Journal of Health Behavior*, 21(1),67-70.

Yeşilyurt, S. & Çapraz, C. (2018). Ölçek Geliştirme Çalışmalarında Kullanılan Kapsam Geçerliliği için Bir Yol Haritası. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 251-264.

Yıldız, A. (2017). *Ebeveynlerde Medya Okuryazarlığı Yeterliliği: Ankara Saha Araştırması*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Gazi Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yurdugül, H. (2005). Ölçek Geliştirme Çalışmalarında Kapsam Geçerliliği için Kapsam Geçerlilik İndekslerinin Kullanılması. *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, 1, 771-774.

Yücedoğan, G. (2012). Medya Kamuoyu İlişkisi. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 6, 83-87.

Extended Abstract

Purpose

Although the function of the media, which has very important effects on society and individuals, is to inform people by conveying the right information, and to entertain by presenting entertaining and socially appropriate content, it is also known that the situation does not always happen in this direction. Media owners can present certain ideologies or images to their audiences in line with their own personal interests and purposes. Moreover, these audiences can be individuals of all ages. Media literacy has a very important place in preventing unwanted messages given by media owners.

Although media literacy is a skill that should be acquired by every individual in the society, it may become even more important by the parents of especially preschool children. In connection with

this thought, media literacy levels of parents also become important in terms of protecting their children. The development of a measurement tool is a necessity in order to take steps towards media literacy. Based on this requirement, it was aimed to develop the Parent Media Literacy Scale (EMOYO) in the research.

Method

In the research carried out to develop a scale for the Parent Media Literacy Scale (EMOYO) survey model from quantitative research methods and interview techniques from qualitative research methods were used. The research was carried out with the parents of 36-72 month old children studying in independent kindergartens affiliated to Çankırı Provincial Directorate of National Education in the 2018-2019 academic year. "General Information Form", "Focus Group Interview Form" and "Semi-structured Interview Form" were used as data collection tools in the research.

Findings and Discussion

First of all, a literature review was conducted, and studies focusing on media literacy of parents were examined in the literature. By examining the similarities and differences of the studies, it has been tried to create a theoretical infrastructure about the concept of media literacy. In this direction, the Cultural Indicators Theory developed by George Gerbner and his friends, who argue that media tools have an effect on people, and the Social Cognitive Learning Theory developed by Albert Bandura were used. The empirical study was applied in the 2018-2019 academic year. After the parents were informed about the research, 10 focus group interviews were held with 50 parents in groups of five, one and a half hour a week, between May 2018 and June 2018. After the focus group interviews, semi-structured interviews were conducted with 354 parents on the meaning of the media for them, the rules for media tools, the features they pay attention to in the use of media tools, which media tool they and their children prefer most and why. As a result of combining the data obtained from theoretical studies and empirical studies, the media, media tools, the importance of the media, the effects of the media on individuals, the effects of the media on society, what parents should pay attention to in the use of media tools, how to behave towards children's media preferences, how to examine and analyze the messages given from the media. An item pool on media literacy was created on how to treat negative messages.

While creating the item pool, positive and negative cognitive and affective statements aiming to measure parents' attitudes towards the media were included, and care was taken not to include more than one phenomenon in one item. In this context, a draft form on media literacy consisting of 70 items was created and submitted to expert opinion for content validity. The 45-item Parent Media Literacy Scale (EMOYO) draft form, which meets the 0.75 criterion in line with the content validity rate and the content validity index, has been made ready for the pilot study.

A pilot study was conducted with a group (40 parents) similar to the sociodemographic characteristics of the parents in the sample group, and it was determined that 43 items in the Parent Media Literacy Scale (EMFLS) draft form were understood in the same way by the parents, but two items were not fully understood by the parents. Two assessment and evaluation experts were consulted for the evaluation system of the Parent Media Literacy Scale (EMFL), whose content validity was provided, and it was decided that a five-point rating system (Krosnick, 2018) from the Likert-type rating, which increases the reliability in the evaluation system, would be appropriate and that some items should be reverse coded. As a result of the factorization analysis, the KMO coefficient was 0.753 and the Bartlett sphericity test was found to be statistically significant ($\chi^2=3446.113$; $sd=903$; $p<.05$). Conflicting items in construct validity were excluded from the scale, and it was determined that there was a three-factor structure after vertical rotation analysis. It was determined that the contribution of these three factors to the total variance was 28.38%, the first factor was 14.91%, the second factor was 7.94% and the third factor was 5.62%. Factor loading values were found to vary between .36 and .61. In the reliability analysis, Cronbach's alpha values were determined as .72 for the Analysis sub-dimension, .71 for the Comprehension sub-dimension, and .71 for the Evaluation sub-dimension. A correlation was found in the test-retest reliability applied after four weeks.

Conclusion and Recommendations

As a result of the study carried out to develop the Parental Media Literacy Scale (EMFLS), it was determined that the developed measurement tool was valid and reliable and that the items that made up the measurement tool were distinctive for the media literacy components. In the research conducted for the development of the Parental Media Literacy Scale (EMOYO), it was studied with parents at the middle socioeconomic level. It is recommended to work with parents with low and high socioeconomic status in the future, to prepare and implement family education programs

after determining the media literacy levels of the parents, and to use the measurement tool in research on media and parents.

Medya Okuryazarlık Ölçeği Ebeveyn Formu

		Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum
1.	Medya ve medya araçları (televizyon, internet, cep telefonu) olmasa hayat anlamsız olur.					
3.	Medya araçlarını kullanma konusunda çocuğuma örnek olurum.					
4.	Yemek yerken medya araçlarının açık olmasına izin vermem.					
5.	Çocuğum televizyon izlerken gerektiğinde açıklama yaparım.					
7.	Medya araçlarında (televizyon, gazete, internet, cep telefonu) yer verilen mesajların kimler tarafından üretildiğini araştırırım.					
8.	İki yaşından önce çocukların televizyon izlemesi uygun değildir.					
12.	Medya ve teknolojik araçlar çocuğa kültürel bilinç kazandırır.					
14.	Medya araçlarından (televizyon, gazete, internet) verilen olumlu/olumsuz mesajların çocuğumu etkilediğini düşünüyorum.					
17.	Medya ve teknolojik araçları aktif olarak kullanırım.					
18.	Çocuğumun gün içerisinde en fazla iki tane çizgi film seyretmesine izin veririm.					
19.	Bilgisayar oyunlarını çocuğumla birlikte oynarım.					
21.	Medya araçlarından (televizyon, internet, gazete) verilen olumlu/olumsuz mesajları eleştiririm.					
22.	Çocukların ceza aracı olarak medya araçlarından (televizyon, tablet, cep telefonu) mahrum bırakılması bu araçlara olan ilgiyi artırır.					
23.	Çocuğuma dijital bilgisayar oyunları alırım.					
24.	Medyada kullanılan hatalı dil kullanımları ve uygun olmayan görüntüleri nereye bildirmek gerektiğini öğrenmek isterim.					
26.	Televizyon programları insanlara bilgi verir.					
27.	Medya araçlarından (televizyon, internet, gazete) verilen mesajlar insanların toplumsal gerçekleri anlamasına yardım eder.					
28.	Medya araçlarından verilen gizli mesajlar uzun sürede davranış değişikliğine neden olur.					
29.	Çocuklar çizgi filmlerdeki kişi ve görüntüleri taklit eder.					
30.	Medya (televizyon, internet) araçlarından verilen mesajlar üzerinde konuşuruz.					
31.	Uzun süre televizyon seyretmek çocuğun zeka gelişimini olumsuz etkiler.					
32.	Medya ve teknolojik araçların çocuğu ödüllendirmek için kullanılması sakıncalıdır.					
33.	Çocuklara erken yaşlardan itibaren medya eğitimi verilmesini isterim.					
34.	Haberleri çeşitli medya (televizyon, gazete, internet) kaynaklarından takip edip aralarındaki farkları anlamaya çalışırım.					
35.	Televizyon, ses ve görüntü özelliklerinden dolayı kolaylıkla bağımlılık yapar.					
36.	Medyadaki tüketime özendirici öğelerin çocuğumu olumsuz etkilediğini düşünüyorum.					

37.	Çocuklara çizgi film ve reklamlarda yetişkin rol ve sorumlulukları yüklenir.					
39.	Çocukların uzun süre medya/teknolojik araçlarla bir arada olması fiziksel ve psikolojik sağlık sorunu yaşamalarına neden olur.					
40.	Tablette/Cep telefonunda oyunları çocuğumla birlikte oynarım.					
41.	Çocuklarıma medya/teknolojik araçları vermeden önce kendim bu konuda bilgi edinirim.					
42.	İnternette oynanan eğitsel oyunlar, çocukların okuma-yazma becerilerine katkıda bulunur.					
43.	Medyadaki uygunsuz içeriklerin çocuğumu nasıl etkilediği konusunda bilgi sahibi olmak isterim.					

Ölçme aracı atıf yapılarak tüm akademik çalışmalarda kullanılabilir.

ETİK BEYAN: “Ebeveyn Medya Okuryazarlık Ölçeği (EMOYÖ) Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır ve veriler toplanmadan önce Çankırı Karatekin Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu’ndan 09.03.2018 tarih ve 21 sayılı etik izni alınmıştır. Karşılaşılacak tüm etik ihlallerde “Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Yayın Kurulu’nun” hiçbir sorumluluğunun olmadığı, tüm sorumluluğun Sorumlu Yazara ait olduğu ve bu çalışmanın herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiş olduğunu taahhüt ederim.